

БАЗОВА ГАЛУЗЬ ГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ КРАЇНИ

До Дня хіміка

Кожного року в останню неділю травня наша держава відзначає професійне свято працівників хімічного комплексу України — День хіміка.

Хімічна галузь є важливою складовою національної економіки і тісно пов'язана з усіма сферами діяльності суспільства. Її динамічне відродження сприяє підвищенню якості життя наших співвітчизників, наближаючи його до рівня розвинутих країн, та істотному зміцненню позиції держави, її авторитету і ролі в міжнародному співтоваристві.

Хімічний комплекс — один з основних чинників, які забезпечують сучасний конкурентоспроможний рівень випуску промислової продукції. Адже хімічні матеріали та речовини визначають товарноспоживчі та цінові показники товарної продукції; і не лише в процесі їхнього технологічного використання, а й в пакуванні продукції, створенні сучасного товарного дизайну, сприяють подовженню строків зберігання харчової продукції тощо. Нині близько 50 % хімічної продукції України використовується саме для промислово-технологічного споживання різними секторами промисловості країни. Важливе значення хімічний комплекс має для розвитку сільського господарства, сфери послуг і тим самим — для вирішення соціально-економічних проблем України та збереження її економічної безпеки.

Незважаючи на кризовий стан, у якому перебувала хімічна промисловість України, як і вся економіка в останні роки, вона втримала позиції однієї з провідних галузей й нині зберігає високі рейтингові характеристики в багатьох сферах життєдіяльності української економіки: дає понад 6 % валового внутрішнього продукту; 6,5—7 % загального обсягу промислової продукції країни.

Поряд з металургійною та машинобудівною промисловістю хімічний комплекс впевнено домінує у галузевій структурі експортних поставок, забезпечуючи понад 13 % експортного потенціалу України. Галузь продовжує зберігати високу експортну орієнтацію, і за даними Держкомстату в минулому 2003 р. становила 70 % від загального обсягу виробленої продукції.

Нині в хімічній промисловості працює понад 250 підприємств (майже 100 з них — справжні велети індустрії), де зайнято близько 220 тис. висококваліфікованих працівників. А це — 5,4 % всього промислово-виробничого персоналу країни. 78 підприємств змінили державну форму власності на колективну, 62,7 із них акціонувалися.

Про високий рейтинг хімічної галузі свідчить те, що вона сьогодні є одним із найбільш впливових сегментів фондового ринку України. В галузевій структурі операцій з корпоративними цінними паперами хімічна галузь традиційно має частку 20 %, займаючи третє місце після енергетики та металургії. Такі підприємства як: ВАТ "Концерн "Стирол", ВАТ "Черкаський "Азот", ВАТ "Дніпрошина", ВАТ "Росава" є постійними "голубими фішками" фонду ринку України.

Найвагомішим досягненням хіміків є те, що в умовах непростої економічної та фінансової ситуації в країні протягом останніх років їм вдалося забезпечити стійке (хоча ще не достатнє за темпами) зростання обсягів випуску товарної продукції. Стабілізаційні процеси набули стійкого характеру у шинній і гумоазбестовій промисловості, виробництві технічного вуглецю та лакофарбових матеріалів, ряді виробництв органічного синтезу (метанол, адипінова кислота, формалін), основних виробництвах неорганічної хімії (сірчана кислота, кальцинована та каустична сода, двооксид титану тощо). Стабілізувалися обсяги виробництва і в "найбільш критичних" секторах галузі — виробництві хімічних ниток, пластичних мас і синтетичних смол.

Однією з ознак стабілізації виробництва є формування "ядра" підприємств, які підтримують стабільний рівень за рахунок виваженої маркетингової політики, диверсифікації товарної номенклатури та ринків збуту, сучасного менеджменту. Серед таких, що утримують високі виробничі показники, створюють стабільний "фон" у галузі — Черкаське ВАТ "Азот", Сіверськодонечеське ДВП "Об'єднання "Азот", Одеський державний припортовий завод, Білоцерківське ВАТ "Трібо", ВАТ "Дніпро-Азот", ДАК "Титан" (м. Армянськ), АТЗА "Інститут "ВНДХІМПРОЕКТ" (м. Київ), Запорізьке державне підприємство "Кремнійполімер", ВАТ "Укрпластик" (м. Київ), ЗАТ "Лукор" (м. Калуш) та ін.

Нині нарощування обсягів виробництва неможливе без запровадження новітніх технологій. Ось чому щорічно в хімічній промисловості створюється до 500 нових видів товарної продукції, майже половина з них — соціального призначення. На багатьох хімічних підприємствах розробляються спільно з науково-дослідними галузевими інститутами як короткострокові програми, так і довгострокові — на період до 2005 і 2010 років.

Українські хіміки розуміють, що їхня продукція вкрай потрібна суспільству, особливо агропромислому комплексу (частка агротехнічної продукції становить майже третину усього галузевого виробництва). 2002 року Кабінетом Міністрів України разом із вітчизняними підприємствами — виробниками мінеральних добрив і засобів захисту рослин — підписано меморандум. Робота над його виконанням носить системний характер. Задля наповнення внутрішнього ринку мінеральними добривами вітчизняного

виробництва за конкурентоспроможними цінами Міністерство промислової політики України спільно з хімічними підприємствами уклали угоду з сільськогосподарськими товаровиробниками на поставки у 2003 р. мінеральних добрив за мінімальними цінами — в міжсезонний період, та в сезонний — за узгодженими. Проведена відповідна робота щодо створення мережі оптової та роздрібною торгівлі майже в усіх регіонах України, розширено асортимент агрохімікатів (складних мінеральних добрив на ВАТ "Сумхімпром" і ДАК "Титан" та вапняно-аміачної селітри на ВАТ "Рівнеазот"). Сумські хіміки вирішили поліпшити ситуацію зі збутом мінеральних добрив за рахунок випуску їх лише високої якості та за доступними для селян цінами; на підприємстві проводиться робота з освоєння технологій виробництва ефективних добрив. Спільними зусиллями інженерів акціонерного товариства та науковців галузевого Інституту мінеральних добрив і пігментів завершено розробку нового виду комплексних добрив "Суперагро". Замовлення на них уже надійшли від сільгоспвиробників не тільки нашої держави, а й країн Західної Європи.

Утім, у галузі ще багато проблем, зумовлених відставанням структурних, інвестиційних, технологічних та інноваційних змін. Потребує комплексного розв'язання проблема збільшення цінової та товарної конкурентоспроможності вітчизняної хімічної продукції. Поліпшення коопераційного та міждержавного співробітництва, розширення зовнішньоторговельних зв'язків — усі ці фактори здатні сьогодні реально вплинути на динаміку якісних процесів та ефективність хімічного виробництва.

На жаль, хімічний комплекс України досі залишається одним з найбільших споживачів електроенергії та природного газу. А це в свою чергу обтяжує собівартість хімічної продукції, тягне за собою її цінове навантаження. З метою зниження споживання енергоресурсів хімічними підприємствами в галузі успішно реалізується багатопланова програма енергозбереження, в рамках якої вже проведено реконструкцію трьох агрегатів синтезу аміаку на Горлівському ВАТ "Концерн "Стирол", двох агрегатів на Одеському припортовому заводі, по одному агрегату на Сіверськодонецькому ДВНІ "Об'єднання "Азот" і ВАТ "ДніпроАзот". Вжиті заходи дали змогу знизити питому вагу норм витрат природного газу на 15 %.

Хімічний комплекс та проблеми його розбудови постійно перебувають в центрі уваги уряду. Відповідно до ухвалені Кабінетом Міністрів "Концепції розвитку хімічної промисловості України у 1998—2010 рр." до пріоритетних напрямів розвитку галузі віднесено: нарощування випуску хімічної продукції для сільського господарства та переробних галузей АПК, розширення асортименту, збільшення виробництва хімічної продукції соціального спрямування й для потреб вітчизняних високотехнологічних галузей та виробництв. Основними "точками росту" на найближчий період

передбачено: освоєння та розширення конкурентоспроможної вітчизняної сировинної бази, поетапне технологічне оновлення базових хімічних виробництв, їх ресурсозберігаюча орієнтація.

Основне завдання хіміків України сьогодні — стримати негативні та наростити стабілізаційні процеси, активізувати позитивні зрушення.

У зв'язку з цим у галузі сформовано пакет пропозицій щодо стабілізації та оздоровлення фінансового стану підприємств, розробляються галузеві програми реконструкції діючих та створення нових виробництв на період до 2010 р. Досвід останніх років свідчить, що стихійний розвиток ринкових процесів повинен поєднуватися з виваженою промисловою політикою, основними складовими елементами якої є інноваційна, інвестиційна та науково-технічна політика. Необхідно зробити їх відчутними насамперед на мікрорівні — окремих виробництвах, підприємствах, робочих місцях. За таких умов нагальним є активне лобіювання інтересів хімічної промисловості та їх товаровиробників у всіх владних структурах заради відновлення галузі та економіки України. Цей програмний документ разом із прийняттям Закону України "Про стимулювання розвитку вітчизняної хімічної та нафтохімічної промисловості", який проходить нині стадію узгодження у відповідних міністерствах і відомствах, мають стати ефективним важелем розбудови національної хімічної індустрії.

Тому основним питанням залишається — фінансове забезпечення розвитку хімічного комплексу, пошук внутрішніх і зовнішніх інвесторів (потреба у фінансових ресурсах оцінюється в 12,6 млрд грн), ефективне використання інвестицій, поліпшення фінансово-економічного стану підприємств, підвищення рентабельності та конкурентоспроможності кінцевої продукції.

Такий напрям у діяльності хіміків потребує нових підходів, і вони над цим наполегливо трудяться. Великий колектив, від виробничників до науковців, у непростих умовах сьогодення наполегливо й енергійно працює на економічну велич України.

ЛІТЕРАТУРА

- ✓ *Про День хіміка*: Указ Президента України від 7 трав. 1994 р. № 219 // Уряд. кур'єр. — 1994. — 14 трав. — С. 2.
- ✓ *Голубов О.Г.* Хімічний комплекс України / О.Г.Голубов // Хім. пром-сть. — 1999. — № 1. — С. 3—7.
- Тарасова Н.* Хімічна і нафтохімічна промисловість у структурі господарського комплексу України: аналіз і оцінка сучасного стану / Н.Тарасова, С.Цимбалюк // Регіон. економіка, 1998. — № 4. — С. 43—47.
- ✓ *Падалко В.* Хімічний комплекс як дзеркало економіки / В.Падалко // Уряд. кур'єр. — 2002. — 25 трав. — С. 4—5.

Голубов О.Г. Стан та перспективи розвитку хімічного комплексу України / О.Г.Голубов, І.М.Новиков // Хім. пром-сть України. — 1998. — № 4. — С. 6—12.

Кулик О. Хімічна галузь чкає реформи / О.Кулик // Уряд. кур'єр. — 2000. — 2 листоп. — С. 5.

Голубов А.Г. Концепция развития химической промышленности Украины в 1998—2010 годах // Хім. пром-сть України. — 1998. — № 2. — С. 3—13.

Слав'янська Н.Г. Проблеми фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств хімічної промисловості / Н.Г.Слав'янська, О.В.Кравченко // Фінанси України. — 2000. — № 9. — С. 80—86.

Новицький В. Хімічний комплекс розбудуємо разом / В.Новицький // Уряд. кур'єр. — 2000. — 27 трав. — С. 4—5.

Новицький В. Галузь нарощує потенціал / В.Новицький // Уряд. кур'єр. — 2001. — 26 трав. — С. 5.

Голубов О. Продукція, яка вкрай потрібна суспільству / О.Голубов // Уряд. кур'єр. — 2003. — 24 трав. — С. 5.

Юзків Я.М. Основні засади стандартизації: Стандартизація в хім. галузі України / Я.М.Юзків // Хім. пром-сть України. — 1998. — № 5. — С. 50—55.

Барсуков А. З чого починається перемога: (Коксохім. вир-во) / А.Барсуков // Голос України. — 2000. — 9 лют. — С. 5.

Зяц І. Кому шинами шуршать?: (Укр. шинопр-во) / І.Зяц // Деловая Украина. — 2001. — 18 апр. — С. 1, 2.

Лебедев С. Від штучних волокон — до "інтелектуальних" полімерів: Пробл. розвитку хімії полімерів в Україні / Є.Лебедев // Вісн. НАН України. — 1999. — № 11. — С. 10—14.

Як заповнити ринок вітчизняними мінеральними добривами // Уряд. кур'єр — 2000. — 20 квіт. — С. 3.

Бойко С. Калійні добрива вкрай потрібні Україні / С.Бойко // Уряд. кур'єр. — 2000. — 19 груд. — С. 5.

Развитие содовой промышленности в Украине // Хім. пром-сть України. — 1998. — № 3. — С. 9—12.

Грищенко С.Г. Экономическое положение и тенденции развития в области товарной химии и косметики в Украине / С.Г.Грищенко // Хім. пром-сть. — 1998. — № 6. — С. 5—9.

Балтянський М. Таємниця проста — люди відчули себе господарями: Завдяки підтримці урядом вітчизни, товаровиробника Борщагів, хіміко-фармацевт. з-д нарощує обсяги вир-ва / М.Балтянський // Робітн. газ. — 1999. — 10 груд. — С. 4.

Василенко Е. Завод, опережающий время: [Беседа с директором Днепропетр. лакокрасоч. з-да] / Е.Василенко // Деловая Украина. — 1999. — 17 марта. — С. 1—2.

Васильев А. "Титан" — предприятие градообразующее / Беседа с председателем правления Гос. акционер. компании "Титан" — одной из самых стабил. компаний Крыма: Ко дню химика // Правда Украины. — 2001. — 29 мая. — С. 2.

Басарія Э. "Химволокно" и его лидер под покровительством "Золотого Меркурия" прокладывают путь в новое тысячелетие: (Интервью Генер. директора пред. правления "Химволокно" А.А.Лысенко // Правда Украины. — 2000. — 27 дек. — С. 2.

Янковский Н.А. Концерн "Стирол" в XXI веке / Н.А.Янковский // Діловий вісн. — 1999. — № 4. — С. 18—19.

ВО "Вінницяхімпром" — найбільший виробник синтетичних мийних засобів // Голос України. — 1998. — 4 груд. — С. 21.

Нестеренко П. У сумських хіміків — курс стабільний / П.Нестеренко // Уряд. кур'єр. — 2000. — 3 лют. — С. 9.

Богатства заводу "Янтарь": Коростен. з-д по переработке живицы // Правда Украины. — 1996. — 27 июля.

Люта Г. "Один — сегодня стоит двоих — завтра": [АО "Азот" (Черкассy)] / Г.Люта // Зеркало недели. — 1997. — 20 нояб. (№ 48). — С. 9.

Ісаченко Л. І стали фарби світлими: (Чернівець. хім. з-д) / Л.Ісаченко // Уряд. кур'єр. — 1998. — 23 черв. — С. 9.

Прилуцький Г. Яке майбутнє у "Росави": (Відкрите акціон. т-во "Росава" — правонаступник вироб. об-ня "Білоцерківщина" — один з найпотужніших шинних заводів СНД) / Г.Прилуцький // Уряд. кур'єр. — 1998. — 29 груд. — С. 5.

Нові ринки для українських добрив // Діловий вісн. — 1999. — № 8/9. — С. 14—15.

Сметана В.И. На химическую продукцию есть спрос: [Экспорт. потенциал. хим. пром-сти] / В.И.Сметана // Діловий вісн. — 1996. — № 3. — С. 18—19.

Мешков В.В.: Надійна база життєдіяльності вітчизняної хімічної промисловості: [Укр. держ. зовнішньоекон. підприємство "Укрзовнішхімпром"] / В.В.Мешков // Час відродження. — 1999. — № 1. — С. 62—63.